

Ennustaminen on mahdollista mutta inhimillistä

AUGUST LEPPÄ

Ennustajien ja ennustajia lähellä olevien piirien käyttäytymisessä on tänä vuonna ollut havaittavissa tiettyä terävyyttä ja hermostuneisuutta. Näin voisi ainakin päätellä viime aikojen kirjoituksista. Yleinen mielipide on leimannut taloudellisia ennusteita näpertelevät ekonomistit ja virkamiehet poropeukaloiksi ja ennustajaeu-koiksi käyttäen lyömäaseena nykyistä taloudellista tilannetta. Immo *Pohjola* VM:stä (Talouselämä 6/1993) ja Juha *Tarkka* SP:sta (Tiede 2000 1992) ovat puolustelleet otsansa hiessä lukuja syynäviä ennustajavirtuooseja, mutta heidän kuvauksensa ennustamisen mahdollisuudesta ei vakuuta. Toki ennusteet voisivat olla huonompiakin, toki niitä voidaan tehdä niin teoriassa kuin käytännössäkin, mutta kaiken takana on ihminen. 1980-luvun ennusteita tekivät ja edelleen yrittävät tehdä pääosin 1970-luvun kasvatit, joiden inhimillisen käyttäytymisen ymmärtäminen on tarpeen ennusteiden markkina-arvon punnitsemiseksi. Markkina-arvoon vaikuttaa myös ostajan näkemys, sen paremmin sopleille kuin maan ministereillekin olisi ollut turha yrittää viisi vuotta sitten myydä edes ilmaiseksi lamaskenaariota. Sitä jopa yritettiin, mutta huonolla menestyksellä.

Hihasta tai hatusta, tupakka-askin kannesta tai makromallista esiinvedetyt ennusteet ovat inhimillistä toimintaa, josta voi tunnistaa joskus kiusallisiakin piirteitä. Ennusteita työkseen

tekevät eivät hevin niitä tunnista eivätkä tunnusta. Ulkopuoliselle ennusteiden ostajalle näillä piirteillä on käyttöä, mutta tämäkään tietämys ei auta seuraavassa käänneasteessä.

Seuraa johtajaa

Julkaistun ja julkaisemattomankin ennusteen markkina-arvo ei perustu pelkästään historialliseen osuvuuteen. Suomi on täynnä ennustelaitoksia ja -ryhmiä, joiden taustat, miehitys ja ominaispiirteet tiedetään ammattiipiireissä. Laajalla miehityksellä tehdyt ennusteet ovat yleensä yksityiskohtaisempia ja kaiken järjen mukaan tarkempia, toisaalta ryhmäkuri saattaa jäykistää. Eturyhmillä on oma lehmänsä ojassa ja se näkyy joskus lievänä toiveajatteluna ja oletusten valintana.

Ennustajan tärkeimpiä työvälineitä on edelleenkin puhelin. Käytetyin tietolähde ei välttämättä ole alkuperäinen vientiyritys tai tilastoyksikkö, viimeistään ennusteiden kasaamisen yhteydessä on tapana kysyä naapuriltakin. Ettei vain kovin paljoa poikettaisi, kun lähtökohtatiedot ovat kuitenkin liki samat.

Ennustelaitosten keskinäinen kirjoittamaton ryhmäkuri hyväksyy pari häirikköä, jotka tarpeen tullen kalastavat julkisuutta ja nostavat profiilia esittämällä poikkeavia ennusteita.

Normaali käytäntö on kuitenkin muiden ennustelaitosten lukujen seuraaminen, suuret poikkeamat edellisestä ennusteesta ovat aina vaikeasti myytävissä rahoittajalle tai julkisuudelle. Poikkeamahakuisuus on vaihdellut historiassa ja sen olemuksesta saa yhden mielikuvan toteamalla, ettei talouspolitiikan päävalmistelija valtiovarainministeriö asemansa vuoksi yleensä esitä poikkeavia, riskille haiskahtavia ennusteita. Sen sijaan oppositiota lähellä olevilla laitoksilla on suurempi todennäköisyys poiketa konsensuslinjasta myös ennusteissaan.

Tarkoitus pyhittää ennusteet

Pieleen menneen arvauksenkin jälkeen voi aina lohduttautua väittämällä, että esitetty näkemys oli paras mahdollinen talouspolitiikan tai muun tavoitteenasettelun kannalta. Samaa ajatusmaailmaa heijastaa toteamus itseään toteuttavista ennusteista, mutta tälläkin ajatuskuviolla on useita ilmenemismuotoja.

Suhdannepolitiikan tavoitteena on toimenpiteiden oikea ajoitus ja silloin on täysin mahdollista päätellä, että täysin väärä suhdanne-ennuste voi olla jopa paras mahdollinen, jos politiikan toteutusviiveet ovat yhtä paljon pielessä. Aivan näin irrationaalinen maailma ei ole, vaikka joitakin yhtymäkohtia todellisuuden ajatuksella onkin. Positiivinen asenne samaan ongelmaan on se, että minimoidaan tietoisesti niitä riskejä, joita syntyy väärin ennusteiden ja niistä johdettujen politiikkasuositusten seurauksena. Ellei ole tietoa tai vahvaa näyttöä systemaattisista ennustevirheistä, joita periaatteessa voisi käyttää jopa ennusteiden korjaamiseen Kalmanin filterin avulla, on normaalin ajatuksenjuoksun mukaan syytä välttää suuria virheitä ennusteissa. Käytännössä tämä merkitsee käännepisteiden välttämistä ja pieniä muutoksia. Suurten mokien karttaminen ja sen vaikutus voitaisiin pukea tavoitefunktion muotoonkin, mutta olennaista ei ole matemaattisesti optimaalinen ennustevirhe tai strategia vaan se miten, optimaalisesti tai ei, ennustajat käyttäy-

tyvät. Intuitiivisesti suuntavirheiden ja suurten muutosten välttäminen tuntuu perustellulta ja saman vastauksen saa ennustajilta kysymälläkin.

Jos oletetaan ennusteen johtavan myös sen toteutumiseen tai kehityksen voimistumiseen, ennusteelle jää signaaliarvo. Olennaista on silloin kehityksen suunta ja mahdollinen suunnanmuutos, todellisuus hoitaa suuruusluokan. Kasvuprosenttien desimaalien viilausta, joskus jopa toisenkin eikä vain ensimmäisen, seuratessaan ei voi välttyä kyyniseltä ajatukselta, että harva päätöksentekijä tutkii bkt:n kasvuprosentin desimaaleja. Makrotasollakin talous on yksi kokonaisuus, jonka voi aistia suuntana, eikä tuo kokonaisuus silloin enää riipu yhdestä desimaalista. Odotusten muodostumiseen vaikuttavat laajemmat asiayhteydet.

Ennusteiden sidonnaisuus ennustajaorganisaatioiden taustaan on tosiasia, mutta tuskin pahin vääristymiä aiheuttava tekijä. Oman taustan vastaisia tavoitteita ei pyritä ennusteisiin sisällyttämään, paitsi uhkaskenaarioihin. Tiettyssä mielessä riippuvuus on hyväkin asia, kun sen vain asianosaiset tietävät. Paljon vaarallisemmalta tuntuisi tilanne, jossa yksi ja sama kaupallinen ennustaja möisi näkemyksiään useammille tahoille. Tilaa miellyttäviä lukuja on helpompi myydä ja toiminnan riippuminen myynnistä tarjoaisi ainakin mahdollisuuden myötäillä vahingossa tai tarkoituksella työn tilaajaa.

Hihasta, stetsonista vai makromallista

Harvinaisen vahva ennakkokäsitys ekonomistikunnan piirissä vallitsee mallien osuudesta ennustetyössä ja varsinkin ennustevirheiden suhteen syillisyyttä ollaan helposti jakamassa. Kuitenkin varsinaisten makromallien merkitys ennusteisiin on hyvin vähäinen lukuunottamatta Suomen Pankin julkaisemattomia lukuja, joihin BOF-malli nykyään vaikuttanee merkittävästi. Sekin on osin inhimillisestä sattumasta kiinni eli Alpo *Willmanin* luonteenlujuudesta. Kan-

santalouden osaston omat mallit eivät sieläkään ikinä saavuttaneet merkittävää asemaa ennustetyössä. Vastaavasti ETLAssa mallityö ennusteen yhteydessä rajoittuu nykyisellään enemmän kansantalouden osasten yhteennivomiseen kuin alkuperäisen *Vartian* mallin käyttäytymisrelaatioiden hyväksikäyttöön.

Valtiovarainministeriössä taas KESSU-malli on parhaimmillaan osallistunut keskusteluun ennusteen konsistenssista ja virallisesti ns. kolmannen vuoden lukujen tekemiseen. Käytännössä mallin anti ennustetyön yhteydessä on äänestetty kumoon äänin 20-1. Perinteisen ennustemenetelmän reviiiriä on vartioitu niin tarkkaan, ettei edes hedelmälliseen vuoropuheluun 1980-luvun loppupuolen kokeiluissa päästy. Asianosaisena en halua ottaa jyrkkää kantaa tapahtuneeseen, mutta empimättä voi todeta inhimillisten tekijöiden vaikutuksen olleen merkittävän. Nämä inhimilliset syyt eivät selitä kaikkea, mutta kuitenkin osan erilaisesta mallien käytön kehityksestä kolmessa mainitussa ennusteita tekevässä instanssissa.

Normaali tai perinteinen ennustemenetelmä on edelleenkin voittopuolisesti talouden eri osaluokkien asiantuntijoiden näkemyksistä ynnäämällä ja sovittamalla koottu näkemys. Tekijöiden määrä ei tee tuloksesta sen inhimillisempää, mutta olennaista onkin ryhmän koon psykologinen vaikutus. Olisi julmaa perustella näkemyksiään vain ikivanhalla puolitotuudella joukosta ja tyhmyydestä, sillä yhden miehen ennusteessa kaikki riippuu yksilön riskinottohalusta ja siihen vaikuttaa myös koko yksilöpsykologia asiantuntemuksesta puhumattakaan.

Asiantuntemuksella käytetty makromalli on ylivoimainen väline koko kansantaloutta koskevissa laskelmissa ja ennusteissa. Oletetaan ensiksi yksinkertaisuuden vuoksi, että mallin teoria on "oikea" ja verrataan mahdollisia hyötyjä perinteiseen menetelmään. Ensinnäkin se helpottaa laskentatyötä; vaihtoehtoinen eri oletuksiin perustuva laskelma syntyy ajallisesti murto-osassa perinteiseen laskentakaavaan nähden ja kerrannaisvaikutukset huomioituna. Toiseksi tiedetään minkälaiseen laskentakehik-

koon tulos perustuu, yksilöiden pääkoppaan on hankalampi kurkistaa. Kolmanneksi malli pakottaa eri osat konsistenteiksi, joka ominaisuus perinteisessä yhteenlaskemisessa saavutetaan usein vain huutamalla ja mielipiteitä vaihtamalla tai tilastovirheen avulla.

Toisaalta malli ei ota huomioon satunnaisia tekijöitä, se sivuuttaa jäykkyydessään käyttäytymisen muutokset ja saattaa olla turhan musta laatikko amatöörikäyttäjälle. Yllättäviä tuloksia tuottava musta laatikko suorastaan puree ja on ymmärrettävissä vain sekä mallin että todellisuuden samanaikaisen hahmottamisen kautta. Useimmiten malleissa on vain yksi todellisuudenkuva, vaikka eri regimien käyttö osaluokilla onkin normaali käytäntö makromalleissa. Sen sijaan hyppy keynesiläiseen maailmaan täysin erilaisesta klassisesta mielikuvasta ei yhtälöillä onnistu, vaikka ennustaja toteaisikin maailman tällä kertaa muistuttavan enemmän tätä ja tuota kuin usklassista norsunluutornia.

Oikeat mallit

Todellisuus on yksi ainoa, mutta siitä on monenlaisia näkemyksiä. Jälkikäteen arvioiden ja riittävän pitkällä ja harvalla perspektiivillä punniten näkemykset todellisuudesta jollain tapaa myös vastaavat todellisuuden kehitystä. Mutta kun tähtäin on parin vuoden ennustamisessa, ei enää olekaan varmuutta siitä, kuinka merkittävä panos yhteiskunnassa sen eri lohkoilla keynesiläisellä kysyntäkäyttäytymisellä enää onkaan ja kuinka paljon on uskomista vahvan markan puolustajien näkemyksiin. Todellisuuden mieltämisen erot eivät ole pelkästään teorian suurissa linjoissa vaan myös käytännön soveltamisen tasolla.

Ihmisten ajatuskehikot ovat joskus luutuneita vanhoihin teoriakuvioihin ja iän mukana entistä varmemmin. Samoin makromallit ovat tiukasti sidoksissa lähtökohtiinsa, jonkinlaiseen teoreettiseen näkemykseen ne täytyy rakentaa, sillä puhdas ad hoc estimointi tuottaa vaikutus- simuloinneissa joskus outojakin tuloksia. En-

nustamisessa sillä ei ole niin paljon merkitystä.

Ennustajan ja hänen välineidensä sidonnaisuus johonkin teoreettiseen viitekehikkoon ja ajattelutapaan ei välttämättä ole huono, sillä ainakin takana on looginen kokonaisuus. Joustava eri näkökulmien punnitseminen on luonnollisesti toivottava mutta inhimillisesti katsoen usein varsin haastava tavoite.

Konsistenssiongelma

Mallipohjaisen ennustamisen yksi merkittävimmistä eduista on puoliautomaattinen konsistenssin testaus. Edellyttäen, että malli on rakennettu umpeenmeneväksi ja konsistentiksi, on mikä tahansa ratkaisu myös konsistentti kokonaisuus, ts. osat ja kokonaisuus ovat järkevissä suhteissa toisiinsa. Pelkistetyimminkin tämä näkyy monien käyttämissä laskentakehikojärjestelmissä, seuraavaksi tehokkaimmin panos-tuotospohjaisissa laskentakehikoissa kun taas käyttäytymisyhtälöitä sisältävässä makromallissa konsistenssiin sisältyy myös mallinrakentajan tervettä järkeäkin.

Valitettavasti todellisuus ei havaitussa muodossaan ole konsistentti ainakaan täydellisesti. Tilinpitojärjestelmässä esiintyy aina tilastovirhe, mikäli kansantaloutta havainnoidaan useammasta kuin yhdestä suunnasta. Tilastovirheitä saataisiin näkyviin useampiakin, mikäli jokainen itsellisesti havainnoitava suure estimoitaisiin riippumattomasti. Joku voi kysyä, mitä merkitystä tilinpidon laskentajärjestelmällä on ennusteisiin nähden, mutta yhteys on ilmeinen. Samoin kuin tilinpidossakin systeemi suljetaan konsistenssin saavuttamiseksi, samoin ennustamisessa on jokaisella yhteisöllä oma marssijärjestyksensä.

Funktionaalisessa tilinpidossa, joka yhä edelleenkin on ennustamisessa liki ainoa oikea lähestymistapa, voi kansantalouden aktiviteetin tason määrittellä tarjonnasta eli tuotannosta ja tuonnista käsin tai sitten kysynnästä päin. Ennustamisessa nopeimmat ja parhaimmat tiedot koskevat tuotantoa, luotettavat arviot kulu-

tuksesta laahaavat jäljessä ja uusien yritysten investoinneista ei välttämättä saada tietoa jälkeenpäinkään. Periaatteessa systeemi voitaisiin sulkea muutakin kautta eli bruttokansantuote voitaisiin ynnätä tulojen kautta. Palkat nyt vielä jotenkin tiedetään, mutta yritysten voitot on huomattavasti helpompaa estimoida residuaalina. Institutionaalisten sektoreiden kautta voidaan yhtä hyvin pureutua kokonaisuuteen, sillä useimmat yksilöt ja yhteisöt luovuttavat tietonsa ainakin verottajalle. Rahoitusaseman muutoksesta päästään edelleen rahoituspuolelle aina varoihin ja velkoihin, ja periaatteessa systeemi voidaan kiinnittää rahoituspuolen identiteeteistäkin. Bkt:n ennustamisen kannalta marssijärjestys on kuitenkin edellämainittu ja ainoaksi tilastovirheeksi jää kysynnän ja tarjonnan erotus.

Normaalissa mallisysteemissä tilastovirhe kiinnitetään tavalla tai toisella pois häiritsemästä, sillä sen mallintaminen merkitsisi tietoa systemaattisesta virheestä. Käsiennusteissa yksinkertaisin tapa on pitää tilastovirhe edellisen vuoden tasolla, ellei kysynnästä ole vahvaa näkemystä. Toisaalta tilastovirhe on mainio erä, johon kysynnän ja tarjonnan eriävät näkemykset voidaan piilottaa.

Konsistenssin kannalta tilastovirheen sitominen esimerkiksi kiinteänä osuutena tarjontaan pakottaa ainakin tarjonnan muuttumaan, mikäli riippumattomat näkemykset ovat muuttamassa kysyntää. Samalla kuitenkin systematisoidaan virhe ja ennustamisen kannalta olennaista olisi haistaa kulloinenkin virhe.

Edelleen yksinkertaisinkin panos-tuotos-systeemi ennusteen konsistenssin testaajana pakottaa tarkistamaan eri osien yhteensopivuutta. Kiinteisiinkin osuuksiinkin perustuva pt-malli paljastaa yhteensopimattomat osat, mutta se ei kerro asioiden oikeaa laitaa – oikeaa siinä mielessä kuin tilastot sen kertovat, todellisuudessaan identiteetit pätevät ilman tilastovirheitä ja oikeastaan oikea politiikka pitäisi perustaa virheettömään tilastoon. Tilastovirhehän kertoo yksinkertaisesti sen, että joiltakin osin ennuste poikkeaa todellisuudesta.

Joukossa tyhmyys tiivistyy

Ryhmän mielipiteitä yhdenmukaistava paine on elävää elämää ja pahimmillaan se johtaa tyhmyyden tiivistymiseen joukossa, kuten ystäväni Jouko Jalava sen muistaa aina mainita. Ilmiö on kaksipiippuinen, sillä ennusteskenaarion konsistenssi on suoralta kädeltä tavoiteltava ominaisuus. Yhdenmukaisuus ja konsistenssi eivät kuitenkaan ole aina sama asia. Hyvä esimerkki ristiriidasta on kansantalouden eri komponenttien vaiheistus suhdanteissa. Yhdenmukaistava vaikutus johtaa siihen, että eri komponenttien kasvun muutokset ajoitetaan samaan vaiheeseen, vaikka historiassa erivaiheisuus on pikemminkin sääntö kuin poikkeus.

Poikkeavat muutokset, käänne pisteet ja yleensäkin satunnaiset ilmiöt joutuvat ryhmäkäsittelyssä paineen alle. Samaan tasoittumiseen mutta eri tavalla johtaa makromallin ennusteen käyttö. Mallien yhtälöissä eivät näy tulevat satunnaistekijät ja normaali malliennuste on puhtaasti deterministinen keskivertohistorian projisointi eteenpäin. Pätevä malliennustaja tietenkin pistää tietenkin eksogeenisiin muutujiin ja addfaktoreihin sopivan määrän kohinaa, mutta peruslähtökohta on deterministisyys.

Politiikanteon kannalta tasainen varmuus lähtökohdissa on edullisempi lähtökohta kuin silloin tällöin oikeaan osuva hasardiennuste. Eli luonnollisen valinnan tapaan harmittavat poikkeamat karsiutuvat myöskin.

Täytyyhän sen nousta

Useimmat ennustajaekot tunnistavat lauseen "pakkohan sen on joskus nousta" jossain muodossaan. Samalla antaumuksella kuin vajaa vuosikymmen sitten haluttiin päästä elvyttämään haetaan nyt nousun paikkaa parin vuoden päästä. Ennustekeskusteluissa on melkein hyväksytty loogisena argumenttina: joskus sen täytyy muuttua, historiassa on ollut syklejä ja silloin niitä täytyy olla vastakin.

Olellaista on, ettei suhdannevaihtelua käy-

tetä selityksenä vaan sitä, että odotusten täytyy joskus toteutua. Toinen olennainen seikka on ajattelun seuraus, sillä tällainen ajattelu estää näkemästä pitkän tasaisen kasvun tai kasvuttomuuden tai nousun jatkumista ylikuumenemiseen asti.

Toisaalta automatisoitu sykli periaatteessa auttaa ainakin etsimään käänne pisteitä, ja kun menetelmä on hahmontunnistus lisätynä odotuksilla, ongelmaksi jää ajoitus. Varovaisuus ja hitaus johtavat yleensä myöhästymiseen käänne pisteen tunnistamisessa. Vuosittaisissa ennusteissa tälläkään ei ole suurta merkitystä, mutta jos tarkempi taudinmääritys löytää myös seuraavan vuoden syksyn muutossyndrooman, on aukoton päättelyketju vailla havaintojen ja terveen järjen yhteyttä valmis.

Kampakuviot

Kampakuvion tunnistaa myös jokainen vähänkin pitempiä ennusteita tehnyt itselleen rehellinen ekonomisti. Kun on olemassa vaara, että ennusteet todellakin toteutuvat, on parempikin epävarmassa tapauksessa vetää lukuja vähän toiveajattelun puolelle. Normaalisti toiveajattelu alkaa samasta kohdasta kun tiedot loppuvat. Eli seuraavan vuoden syksyllä maailma yleensä muuttuu.

Mitä virallisempi ennuste, sitä vaikeampi on myös poiketa muista saman instanssin lähtökohdista ja tavoitteista, jotka jollain tapaa liittyvät kokonaistaloudelliseen ennusteeseen. Tavoitteet yleensä ovat mieluummin optimistisia kuin inhorealistisia ja näin kohtelias käyttäytyminen johtaa osaltaan optimismiin siirtymiseen ennusteisiin. Optimismi ei ole ongelma, kun todetaan esitettyjen lukemien olevan ehdollisia ennusteita, kun ehto on tuo annettujen lähtökohdienten joukko.

Liiallisen optimismin vastapainoksi ammatikunta eli moraalia saarnaava talouspapisto on kehittänyt varoittavat kauhu- eli uhkaskenaariot. Lähtökohdista muutetaan synkempään suuntaan riittävän kauas realismin rajoille ja syn-

tyvällä kauhukuvalla voidaan pelotella palkansaajia liiallisista palkankorotuksista ja kansanedustajia verovaroilla mälläämisestä. Ainoa ongelma näissä varsinkin viime vuosien uhkalaskelmissa on se, että kunhan joku ennakkoluuloton opiskelija on todennut tilastollisesti niiden olevan parhaita ennusteita osuvuudeltaan, skenaarionikkarit joutuvat rasittamaan mielikuvitustaan luodakseen riittävän kauheita eli epärealistisia kauhukuvia.

Mikään ei muutu kahdessa viikossa

Inhimillisen ennustajan kuva ei ole vielä täydellinen, sillä akuuttiin ennusteseurantaan kuuluu myös tuulenhaistelu. Normaalin julkaistavan ennusteen editoiminenkin vie kaikkine vaiheineen pari viikkoa ja ehkä tästä syystä tuttu sanonta piireistä on, ettei mikään muutu kahdessa viikossa. Persianlahden sodan yhteydessä saatiin monessakin laitoksessa esimakua siitä, mihin hullunmyllyyn joudutaan, jos tästä tiukasta periaatteesta ei pidetä kiinni. Eli satunnaisen tiedon ja muutoksen perässä juokseminen teettää lisää töitä. Sitä ei kannata tehdä eikä missään nimessä kannata laskea mallilakaan, sehän todistaisi vain kuinka helppoa on tehdä uusia ennusteita mallin avulla.

Sen sijaan ennen lukujen kiinnittämistä painettavaksi tai niiden laskemista yhdeksi kokonaisuudeksi koko tunnelma voi muuttua kahdessa päivässäkin. Ennustehetken tunnelmaan vaikuttavat merkittävästi viimeisimmät tiedot mistä tahansa, olivat ne sitten viikon vanhoja tai tuoreita sanomalehden sivuja. Suunnanmuutoksella ja tunnelmalla on paha tapa levitä koko ennusteprosessiin eli ensimmäiset viennin nousun selvät merkit antavat uskoa jo saman neljänneksen kotimarkkinatuotannon työllisyyteen, vaikka historiallinen viive olisikin tähän asti ollut pari vuotta.

Edellämainittu malliennusteen käyttö vaihtoehtoisten urien tekemiseen sisältää yhden erikoisuuden, jota on vaikea ymmärtää paitsi inhimillisillä syillä. Puhtaalla matematiikalla

ajatellen, jos edelliseen ennusteeseen lisätään sen jälkeen tapahtuneiden lähtökohtamuutosten vaikutus, saadaan uusi ennuste, vieläpä vähällä työllä ja analyttisesti eri tekijöihin kohdistettuna. Näin ei kuitenkaan koskaan käy. Uusi ennuste poikkeaa vanhasta yleensä huomattavasti vähemmän kuin tapahtuneet muutokset antavat ymmärtää.

Oikea selitys ja myös hyvin usein käytetty edellyttäen, että kahden viikon haamuraja on ylitetty, on että "meidän edellinen ennustemme oli väärä". Koko kansantalouden ennusteskenaario on tavallaan hitaampi kuin yksittäisiä tekijöitä koskevat havainnot. Laatutietoinen kuluttaja miettii, miksi virheellisten ennusteiden sarja päättyi juuri viimeistä edelliseen.

Lähtökohtavirheet

Niin malli- kuin stetsonennusteidenkin ongelmaksi on ponnistusalueen pehmeys, joskus enemmän, joskus vähemmän. Normaali lähtökohta on viimeisin tilastoitu todellisuus ennakkollisena. Ennakkotiedoilla on tapana muuttua ja näin myös eteenpäin suuntautuvien skenaarioiden lähtökohdat muuttuvat. Asiaa ei voi sivuuttaa vetoamalla bkt-ennusteiden kasvuprosenttien muuttumattomuuteen.

Mikäli ennakkollisten ja lopullisten tietojen välisessä erossa on jotain, mikä viittaisi käyttäytymisen tai satunnaisuuden muuttumiseen pitäisi muutos ottaa huomioon myös jatkossakin. Jatkolaskelmissa pitää myös päättää satunnaisuuden kesto eli nykytodellisuudessa laman muuttuminen rakenteelliseksi tilapäisyyden sijaan.

Ennusteen lähtökohdat ovat ongelma myös muulla tavoin. Yleensä jotain otetaan annettuna, OECD:n näkemys maailmankaupan kasvusta tai kotimainen inflaatioura tai arvaus maahanmuuttajista. Jokainen ennuste taas on yhtä hyvä kuin sen lähtökohtatiedot.

Yleinen lääke molempiin esitettyihin ongelmiin on terveen järjen lisääminen ennuste-työssä. Lähtökohtia ei aina ole syytä ottaa vain

annettuna. OECD:llä on organisaationa myös tavoitteita ja tavoitteet heijastuvat aina ennusteissa edelläkuvatulla tavalla. Merkittävää tilastovirhettä viimeisessä julkaistussa tilastossa ei tarvitsisi niin ikään ottaa annettuna.

Lopuksi

Inhimillinen toiminta ei ole pelkkää sattumankauppaa. Edellä olevien rivien kynisyys ei estä tunnustamasta sitä tosiseikkaa, että on olemassa hyviä ennustajia, joilla on tilanteeseen

sopiva analyysikehikko päässään, tuntumaa nykykehitykseen ja myös vaistoa tulevan kehityksen haistamiseen. Virkaiän myötä tuntuma yleensä lisääntyy mutta samalla ote jäykistyy ja mielikuviutus kalkkeutuu, analyysikehikko pyrkii ilman aktiivisia toimia ruostumaan ja ennustajanpeukalon sijainti taas on enemmän isän geeneistä kiinni. Ennusteita kuitenkin tarvitaan edes jonkinlaiseen epävarmuuden pienentämiseen, ja inhimillisinäkin tuotteina ne ovat parempia kuin ei mitään. Ilman inhimillistä panosta ei ennustajanvaistoa pystytä lisäämään hienoimpiinkaan makromalleihin.